

dictate the need to develop scientific and legal issues of national security strategy. Therefore, the problem of national security is relevant, and its research and solution is associated with the need to develop a unified system of knowledge about national security, a unified methodological framework for studying, analyzing, evaluating and forecasting specific means and ways of ensuring national security, adequate to the nature and scale threats to national interests.

Key words: *strategy of national security, challenges and threats, ensuring national security, human and civil rights and freedoms, military security, state defense, armed forces, non-aligned status, neutral status.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-211-219

УДК 340.13:342.3

О. О. СКРИПНЮК,

кандидат юридичних наук*

ORCID: 0000-0001-5620-7762

ДЕМОКРАТІЯ І ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ ТА РОЛЬ ПРАВА В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ДЕМОКРАТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ

У статті досліджуються особливості впливу права на ефективне функціонування демократичних інститутів. Проаналізовано сутність демократії як явища правової дійсності та процес її становлення, а також подальшого формування сучасних правових інституцій. Обґрунтовується положення про те, що найважливішими характеристиками політичного режиму є ставлення держави до прав і свобод людини і громадянина, ступінь політичної участі народу в процесі прийняття державно-правових рішень, відповідність діяльності органів влади інституційно-правовим основам, прийнятим у державі, наявність опозиції й можливість конкурентного суперництва політичних партій у процесі формування органів державної влади. Зроблено висновок, що специфіка демократії полягає в тому, що її ресурси мають здатність до самовідтворення в рамках сформованої системи правових інститутів у державі.

Ключові слова: *політичний режим, демократія, інститут демократії, конституційне право, верховенство права, законність, права людини.*

Скрипнюк А. А. Демократия и политический режим и роль права в эффективном функционировании демократических институтов

В статье исследуются особенности воздействия права на эффективное функционирование демократических институтов. Проанализированы сущность демократии как явления правовой действительности и процесс ее становления, а также дальнейшего формирования современных правовых институтов. Обосновывается положение о том, что важнейшими характеристиками политического режима выступает отношение государства к правам и свободам человека и гражданина, степень политического участия народа в процессе принятия государственно-правовых решений, соответствие деятельности органов власти институционально-правовым основам, принятым в государстве, наличие оппозиции и возможность конкурентного соперничества политических партий в процессе формирования органов государственной власти. Сделан вывод о том, что специфика демократии заключается в том, что ее ресурсы обладают способностью к самовоспроизведению в рамках сложившейся системы правовых институтов в государстве.

Ключевые слова: *политический режим, демократия, институт демократии, конституционное право, верховенство права, законность, права человека.*

* Skrypniuk Oleksandr, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

© О. О. Скрипнюк, 2021

Skrypniuk Oleksandr. Democracy and the political regime and the role of law in efficient functioning of democratic institutions

The article inquires into the features of the law impact on the effective functioning of democratic institutions. The essence of democracy as a legal phenomenon and the process of its formation are examined, alongside with the perspectives of current legal institutions. The clause that the key feature of the political regime is how the issues of human and civil rights and freedoms are approached in the state, the level of the people's political involvement in the process of state and legal decision-making, the compatibility of government institutions with the relevant state legal framework, the presence of opposition and the prospects for competitive rivalry of political parties in the process of forming the public authorities. It is concluded that the specificity of democracy lies in the ability of its resources to self-reproduce within the existing system of the state legal institution.

Key words: *political regime, democracy, institution of democracy, constitutional law, rule of law, legitimacy, human rights, decentralization, blockchain democracy.*

Актуальність дослідження. Останні дані Глобального індексу демократії (GSoDI) показують, що кількість демократій у світі продовжує зростати, тоді як якість демократії знижується як у нових, так і в більш старих демократіях. Нові демократії, як правило, демонструють слабкі демократичні показники і сприйнятливі до відступу на гібридність або недемократичність. Класичні демократії стикаються з проблемами в задоволенні сподівань громадян щодо забезпечення справедливості та сталого економічного та соціального розвитку. Демократичний відступ як у нових, так і в старих демократіях часто стимулюється стійкою корупцією (включаючи негативну – вплив грошей у політиці), кіберзагрозами, дезінформацією тощо. Таке зниження якості представництва підриває довіру людей до демократії. Незважаючи на ці виклики, демократія все ще підтримується.

Нещодавнє опитування дослідження Dalia показало, що 79% людей, опитаних у всьому світі, підтримують демократію, що веде до висновку про те, що «криза демократії – це не втрата віри людей в демократію – це стосується людей, які вимагають більшого»¹. Демократичні реформи в країнах, які піддалися стійким недемократичним процесам (наприклад, Гамбія у 2017 р. або Ефіопія у 2018 р.) або «зависли» в гібридній зоні (наприклад, Малайзія у 2018 р.), а також закріплення демократичних здобутків, наприклад, у Тунісі та Гамбії, є певним стимулом продовжувати захищати демократію в світі. У відповідь на цей глобальний показник розвитку демократії у 2020 р. Глобальна міжнародна програма IDEA (GP) через свої чотири групи реалізує програми розвитку та вдосконалення виборчих процесів з допомогою дорадчих послуг, здійснюючи особливе фокусування на управлінні виборчими ризиками, виборчі справедливості, фінансуванні виборів та професійному розвитку на виборах². Це засвідчує зростання ролі інститутів громадянського суспільства у розвитку демократичних правових режимів. Актуальність дослідження взаємозв'язку права як регулятора суспільних відносин і демократії зростає з розвитком інформаційного суспільства, появою кіберпростору як об'єкта правового регулювання, що відіграє вирішальну роль у розвитку демократичних режимів у майбутньому.

Мета статті – аналіз сутності демократії як політичного режиму та сучасних її компонентів, а також з'ясування взаємозв'язку між правом та ефективним функціонування демократичних інститутів.

Виклад основного матеріалу. Історія людства свідчить, що демократія не завжди була природним способом життя для людей. У суспільстві, як і в природі,

визначальним, як правило, був принцип, відповідно до якого виживав найсильніший. Такий порядок проявлявся в різних насильницьких суспільно-державних режимах, які характеризувалися високим ступенем обмежень, що поклалися на людину.

Демократична організація життя є культурним продуктом людства, претендує на динамічні зміни в природному для суспільства порядку, тому їй чиниться серйозний опір, і створюються численні перешкоди. Незважаючи на настільки неорганічну природу, демократія, тим не менше, завоювала собі «місце під сонцем», і впевнено претендує на роль найбільш затребуваної форми політичного режиму. Кінець XX століття став для демократії тріумфом, який був підготовлений всім ходом попереднього історичного розвитку. Розчарування широких верств населення спочатку тоталітарними, потім авторитарними режимами, соціально-економічні успіхи демократичних держав сприяли виникненню асоціації вільної, забезпеченої життям з демократичними нормами й цінностями.

Однак інтенсивний розвиток суспільного життя вносить свої корективи в тенденції демократії. Якщо одні зміни пов'язані з формуванням інформаційних суспільств, сприяють становленню демократії, то зростаюча економічна, соціальна і культурна диференціація створює нові перешкоди для демократичних режимів, перевіряючи їх на міцність. Демократія сама по собі не є панацеєю від усіх проблем, які має суспільство, а тільки створює умови, за яких люди самі можуть налагодити гідний спосіб життя, обрати свою владу і здійснювати контроль за її діяльністю.

Досвід минулого засвідчив, що повалення диктатур є легшим завданням, ніж побудова функціонуючих демократій. Проте в рамках авторитарних режимів найчастіше визрівають умови, що створюють підґрунтя для більш довгострокових політичних змін. Так при авторитаризмі закладаються основи ринкової економіки, відбувається поступове обмеження центрів влади, підвищення ролі закону, створюються більш розвинуті суспільства і зростає конкурентоспроможність виборчих процесів. Від авторитарних режимів демократію відрізняють характерні для неї певні умови та процедурні норми. У демократичному суспільстві створюються умови, за яких група, що перемогла на виборах або домоглася більшого політичного впливу, не стане використовувати свою тимчасову перевагу для того, щоб у майбутньому відсторонювати тих, хто програв, від виборних посад і блокувати їх вплив.

Будь-який демократичний режим передбачає деяку непередбачуваність, яка існує лише в певних межах в аспекті приходу до влади в результаті виборів тих чи інших лідерів партій та суспільних рухів. Включитися в політичне змагання за владу може лише той, хто приймає встановлені законодавством правила і дотримується його умов. Допустимий при цьому обсяг прав і свобод у різних демократичних країнах неоднаковий, оскільки вони мають різний ступінь розвитку демократії. Частково він визначається конституційними гарантіями права власності, особистих свобод, можливістю самовираження. Однак здебільшого ці обмеження виявляються в процесі суперництва між групами і партіями та громадянської взаємодії³. Демократичний правовий режим характеризується не тільки вільними і чесними виборами, а й верховенством права, поділом влади та захистом основоположних свобод – конституційним лібералізмом, який пов'язаний не з процедурами вибору уряду, а скоріше з цілями уряду. Він спирається на глибоко вкорінену в західній історії традицію, яка спрямована на

захист незалежності та гідності особи від примусу незалежно від його джерела – держави, церкви або суспільства в цілому.

Демократія без конституційного лібералізму не просто не приваблива, а й небезпечна, бо вона веде до знищення свободи, зловживання владою, загострює етнічні суперечності та інші, далекі від демократії, проблеми. Водночас, як відзначає С.Гантінгтон, «демократія – одна з суспільних цінностей, але не єдина, і зрозуміти ставлення демократії до інших суспільних цінностей і навпаки можна лише в тому випадку, якщо демократія буде чітко виділена з інших характеристик політичних систем»^{4,5}. Демократичний режим є таким тільки в тому випадку, якщо він виражає інтереси широких верств населення. Політична еліта, яка приймає державні рішення, повинна правити в інтересах більшості суспільства, а не для вигоди привілейованої меншості.

Соціальна справедливість за демократії передбачає гуманність матеріальних умов життя народу, які не повинні бути нерівними для різних груп громадян. Демократія виходить з цінності кожної людини, тому прагне до створення цивілізованих умов життя для всіх громадян незалежно від багатства і таланту. Ми живемо в демократичну епоху. Диктаторські режими ще існують досі в окремих країнах, але вони стають все більш анахронічними в глобалізованому світі.

Слід зазначити, що етимологія слова «режим» походить від французького *regime* і латинського *regimen*, що означає «управління». Тому під поняттям «політичний режим» розуміється характер взаємозв'язку державної влади, її інститутів і суспільства та його інститутів. На думку англійських науковців, режим або лад – це система правління або адміністрування⁶. З точки зору французького вченого Жан-Луї Кермона, політичний режим – це сукупність елементів ідеологічного, інституціонального, соціологічного і правового порядку, які сприяють формуванню політичної системи країни, її управління на певний період⁷.

Політична система – це «набір» політичних інститутів і відносин, у рамках якого здійснюється влада через її інститути і забезпечується її стабільність, а політичний режим – спосіб функціонування політичної системи суспільства, визначальний характер політичного життя в країні, який відображає рівень політичної свободи і відношення органів влади до правової основи їх діяльності. Режим розкриває динамічний аспект політичної системи. Він повинен розв'язувати проблеми взаємовідносин, що складаються між державою і громадянським суспільством, а саме, стосунки уряду і опозиції, що є ключовими в характеристиці типу й особливостей режиму. Режим також забезпечує певну стабілізацію політичної системи, приводячи її елементи, структурні характеристики у впорядковану взаємодію, забезпечуючи їх злагодженість і координацію⁸. Режим є сукупністю владних структур, що дають змогу правлячому суспільному прошарку здійснювати покладені на нього повноваження, притаманними йому методами, для досягнення поставлених цілей. Важливо не змішувати методи здійснення влади та власне владні структури, які можуть істотно різнитися.

Правовий режим порівняно з системою має свої тимчасові характеристики. У рамках демократичної політичної системи, де відповідно до Конституції є усі необхідні для демократії політичні інститути – парламент, суди, політичні партії, загальні вибори, можливе функціонування авторитарного або гібридного політичного режиму. Якщо парламент не самостійний, а визначального мірою залежить від виконавчої влади або її лідера, суди виносять ухвали, що

не відповідають закону, а відповідно до думки владного авторитету, політична партія, що підтримує лідера, знаходиться в привілейованому становищі порівняно з іншими партіями, а на виборах панує адміністративний ресурс. Наочним прикладом може бути Україна часів Л. Кучми та В. Януковича.

Найважливішими характеристиками політичного режиму є ставлення держави до прав і свобод громадян, ступінь політичної участі народу і його участі в процесі прийняття державних рішень, відповідність діяльності органів влади інституційно-правовим основам, прийнятим у державі, наявність опозиції й можливість конкурентного суперництва політичних партій у процесі формування органів державної влади, роль силового примусу в сукупності методів державного управління⁹. З метою впорядкування теоретичного матеріалу про дослідження політичних режимів можна застосувати типологію, згідно з якою метод пошуку стійких поєднань ознак досліджуваних об'єктів, що дає змогу розподілити їх на порівняно однорідні групи¹⁰. Найважливішим критерієм політичного режиму є сукупність засобів і методів, використовуваних державою при здійсненні влади, які відображають ступінь політичної свободи в суспільстві та правове становище особистості.

Залежно від ступеня соціальної свободи індивіда і характеру взаємин держави і громадянського суспільства розрізняють демократичний і недемократичний режими. Політичний режим визначається рівнем розвитку та інтенсивністю суспільно-політичних процесів, структурою правлячої еліти, механізмом її формування, станом свобод і прав людини в суспільстві, станом відносин з бюрократією, які панують у суспільстві. Як пише французький дослідник Реймон Арон, «у кожного суспільства свій режим, і суспільство не усвідомлює себе, не усвідомлюючи при цьому різноманітність режимів, а також проблем, які породжуються таким розмаїттям»¹¹.

У рамках державного правління виділяють парламентські, президентські та змішані режими, які визначають порядок формування державної влади, контроль за її діяльністю, взаємодію між різними гілками влади¹². Поділ режимів на традиційні, мобілізаційні та автономні характеризує політичну участь громадян, спосіб соціально-економічного розвитку суспільства, а також обраний шлях досягнення політичної стабільності. Типологія політичних режимів, заснована на аналізі політичних змін, представлена режимами реформістського і нереформістського типів. Залежно від методів впливу влади на суспільство розрізняють ліберальні, помірні, репресивні і терористичні режими.

Актуальною для сучасної інтерпретації політичного режиму видається типологія, запропонована австрійським вченим, фахівцем у галузі порівняльних досліджень поставлених трансформацій і демократизації Андреасом Шедлером¹³. Ліберальним демократіям або поліархії Роберт Даль дав характеристику як режимам, де реалізуються цивільні й політичні права, а також проводяться справедливі, конкурентні та загальні вибори¹⁴.

Поліархія – специфічний вид режиму для управління сучасною державою, що відрізняється від більшості сучасних режимів. Ця відмінність виникає в результаті поєднання двох характеристик: відносно високою терпимістю до опозиції і щодо широких можливостей впливати на поведінку уряду, а також на усунення з посад мирним шляхом офіційних осіб держави.

Більш конкретно поліархії можна відрізнити від інших режимів завдяки наявності та реальному функціонуванню семи інститутів. До цих інститутів Р. Даль

відносить такі: доволі поширене сьогодні близьке до універсального виборче право; право брати участь у громадських справах; справедливо організовані вибори, в яких не допустиме будь-яке насильство або примус; надійний захист свободи вираження поглядів, включаючи критику уряду, режиму, суспільства, панівної ідеології і т. п.; існування альтернативних і часто конкуруючих між собою джерел інформації і переконань, виведених з-під урядового контролю; високий ступінь свободи в створенні відносно автономних і найрізноманітніших організацій, включаючи, що особливо важливо, опозиційні політичні партії; і відносно висока залежність уряду від виборців і результатів виборів¹⁵.

Арон вважає, що питання про найкращий режим можна ставити лише абстрактно, виходячи з його пристосованості до особливостей конкретної історичної обстановки¹⁶. Ця теза виходить з відмінностей інститутів державної влади і підтверджується тим, що цілі політичних режимів неоднозначні. Режим, що забезпечує громадянам найбільшу свободу, не завжди гарантує найбільшу дієвість влади, а той, який заснований на волевиявленні керованих, не завжди надає в розпорядження носіїв влади достатні можливості для її реалізації.

Наприкінці ХХ ст. визначальним вектором у трансформації режиму стала його демократизація, яка визначає відносини державних інститутів та інститутів громадянського суспільства. Можна розрізняти демократизацію держави і демократизацію режиму. Перший процес стосується інститутів; другий процес – відносин державних інститутів та інститутів громадянського суспільства¹⁷. Дослідники демократії виділяють внутрішні й зовнішні умови, необхідні для функціонування демократичних режимів. До внутрішніх умов відносять, як правило, економічні, соціокультурні та політичні чинники, пов'язані з історичними особливостями розвитку країни. До зовнішніх належать наявність такого оточення, яке виключало б або зводило до мінімуму можливості втручання з метою руйнування існуючої політичної системи.

Специфіка демократії полягає в тому, що її ресурси мають здатність до самовідтворення в рамках сформованої системи інститутів. Демократія, досягши стану стабільності, здатна до проведення економічних і соціальних реформ без серйозних матеріальних витрат для існуючих норм та інститутів. Так, у країнах Західної Європи і Північної Америки створення соціально орієнтованої держави привело до принципово інших відносин влади і суспільства, що дало поштовх подальшому розвитку політичної демократії.

Дедалі більшою мірою універсальні норми демократії і прав людини стають невід'ємною складовою міжнародного діалогу. Як стверджує американський політолог Л. Даймонд, у міру того, як демократія вкорінюється в різних частинах світу, де її не було раніше, підтверджується її універсальність і зростає спектр зіткнення цивілізацій. Він висловлює впевненість у тому, що «зростає тиск на світ диктатури, а ресурси і моральне натхнення скеровуватимуться до рухів, мислителів, партій і політичних діячів, які прагнуть демократичних змін»¹⁸. Однак наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. означилася серйозна проблема, яка ставить під сумнів подальший розвиток демократії.

В умовах сьогодення стала поширеною практика порівнювати демократію до представницької ліберальної політичної демократії, характерної для західних країн, оскільки сучасна демократія є неможливою без певного рівня свобод, гарантованих владою людині. Як зазначав Ф. Шміттер, ліберальній версії

демократії належить пройти через ще одну революцію, але вже під пильним поглядом набагато більш освіченої і критично налаштованої публіки. На думку американського науковця, за такої ситуації у демократичних держав є три можливості: повторне утвердження і розширення лібералізму («більш ліберальна демократія»); повернення до традицій громадянського республіканства («предліберальна демократія»); поява нових, в тому числі безпрецедентних форм представництва і звітності («постліберальна демократія»).

Більш ліберальна демократія можлива у разі економічних успіхів, які нібито супроводжують лібералізації виробництва і розподілу. Взаємозв'язок між демократією та правами людини є взаємозалежним, складним, взаємодоповнювальним і симбіотичним, причому найбільш придатним для використання терміном є «взаємоутворювальним». Неможливо в сучасних умовах надати визначення демократії у відриві від прав людини. Права людини можуть бути ефективно захищені тільки в демократичній державі. Діюча демократія, поєднує в собі різноманітність, заохочує рівність і захищає свободи особистості, все частіше стає найкращим вибором проти концентрації влади в руках небагатьох і, відповідно, неминучих проявів порушень прав людини. Також найбільш ефективний захист прав людини є результатом стійкого демократичного порядку, заснованого на верховенстві права¹⁹. Якщо аналізувати вплив правових норм на функціонування демократичних інститутів у державі, то цей механізм базується на міжнародних принципах права, що покладаються в основу національних законодавств. Такі принципи передусім закріплені у Загальній декларації прав людини, прийнятій Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. Ці положення набули відображення і в національних конституціях держав – членів Об'єднаних Націй.

У сучасних умовах демократизація політичного режиму вимагає інклюзивності, відображає побажання все більшої кількості людей, і більш чутливо реагує на їх вплив. Іншими словами, існують реальні можливості поліпшити «людську» складову демократії, залучаючи все більшу кількість людей у процес прийняття державних управлінських рішень. Існує також простір і для поліпшення такого компонента демократії, як «влада» або «воля» шляхом надання більшого обсягу прав народу щодо формування влади. Боротьба за демократію протягом всієї історії була, як правило, зосереджена на тому чи іншому з цих аспектів. Мова йде передовсім про децентралізацію влади та можливість більшого впливу громад на розвиток держави, збільшення ролі та підвищення кворуму жіночого представництва у всіх гілках влади.

Висновки. Для розвитку демократії необхідне існування всеохопної та заснованої на участі громадянського суспільства системи стримувань і противаг. Усі громадяни повинні мати можливість вільно висловлювати свою волю і реалізовувати свої власні політичні, економічні, соціальні і культурні інтереси. Демократія повинна створити умови для вільного народного волевиявлення. У зв'язку з цим посилюється необхідність забезпечення участі, зокрема осіб із обмеженими фізичними можливостями, в політичному житті, а також ролі жінок у управлінні державою та сприянні розвитку демократичного суспільства.

Право виступає основним і найефективнішим регулятором суспільних відносин у державі та гарантом народного суверенітету. Саме правова норма, як матеріальна, так і процесуальна, містить зміст та ту форму, у якій втілюються всі найбільш важливі суспільні відносини у будь-якій державі. Незважаючи на всеохопну

роль держави і права у забезпеченні розвитку демократичних інститутів, з упевненістю можна констатувати, що в цьому аспекті підґрунтям для забезпечення демократичного розвитку суспільства, захисту державного суверенітету, верховенства права та захисту прав людини слугує правова свідомість громадян як суб'єктів правового і політичного життя держави. Така свідомість має бути реалізована в активній поведінці людей та їх участі в розбудові демократичних інститутів.

1. Programme and Budget International Institute for Democracy and Electoral Assistance (2020), Sweden, Stokholm. 145 p. P.20, 21. 2. *Там само*. 3. Карл Т.Л., Шмиттер Ф. Що є демократія? URL: <http://www.politnauka.org/library/dem/karl-shmitter.php> (дата звернення: 14.01.2021). 4. Хантингтон С. Третя волна. Демократизация в конце XX века. Москва: РОССПЭН, 2003. 368 с. С.20. 5. Закария Ф. Возникновение нелиберальных демократий. *Логос*. 2004. № 2 (42). С.55–70. С. 70. 6. Политика: толковый словарь: Русско-английский. Москва, 2001. 761 с. С.543. 7. Quermonne J.-L. Les regimes politiques occidentaux. Ed. Du Seuil. Paris, 1986. 1391 p. С. 12. 8. Циганков А.П. Современные политические режимы. Москва, 1995. 296 с. С. 15. 9. Дегтярёв А. Основы политической теории: учеб. пособ. Москва, 1998. 239 с. С.178, 179. 10. Сморгун Л.В. Сравнительная политология. Теория и методология измерения демократии. Санкт-Петербург, 1999. 376 с. С.91. 11. Арон Р. Демократия и тоталитаризм. Москва: Текст, 1993. 303 с. С.25. 12. Карл Т.Л., Шмиттер Ф. Що є демократія? С. 122. 13. Шедлер А. Що являє собою демократична консолідація? URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20001003_schedler (дата звернення: 14.01.2021). 14. Robert Dahl (1971) Polyarchy: Participation and Opposition. New Haven: Yale University Press. 143 p. P.143. 15. Даль Р. Поліархія плюралізм і простір. URL: <http://www.irs.ru/~alshev/dahl.htm> (дата звернення: 14.01.2021). 16. Сморгун Л.В. Цит. праця. С. 46. 17. Пшеворский А. Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке / пер. с англ. Москва: РОССПЭН, 2000. 320 с. С. 132. 18. Даймонд Л. Глобальная перспектива. URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20000814_diamond (дата звернення: 14.01.2021). 19. Демократия и права человека: роль Организации Объединённых Наций. Программный документ, 2013. С.27. URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20000814_diamond (дата звернення: 15.01.2021).

References:

1. Programme and Budget International Institute for Democracy and Electoral Assistance (2020), Sweden, Stokholm. 145 p. P.20, 21. 2. *Tam samo*. 3. Karl T.L., Shmitter F. Shcho è demokratiya? URL: <http://www.politnauka.org/library/dem/karl-shmitter.php> (data zvernennya: 14.01.2021). 4. Khantington S. Tret'ya volna. Demokratizatsiya v kontse XX veka. Moskva: ROSSPEN, 2003. 368 s. S.20. [rus]. 5. Zakariya F. Vozniknoveniye neoliberal'nykh demokratiiy. *Logos*. 2004. № 2 (42). S.55–70. S. 70 [rus]. 6. Politika: tolkovyy slovar': Russko-angliyskiy. Moskva, 2001. 761 s. S.543. [rus]. 7. Quermonne J.-L. Les regimes politiques occidentaux. Ed. Du Seuil. Paris, 1986. 1391 r. P.12. 8. Tsigankov A.P. Sovremennyye politicheskiye rezhimy. Moskva, 1995. 296 s. S.15. [rus]. 9. Degtyarov A. Osnovy politicheskoy teorii: ucheb. posob. Moskva, 1998. 239 s. S.178,179. [rus]. 10. Smorgunov L.V. Sravnitel'naya politologiya. Teoriya i metodologiya izmereniya demokratii. Sankt-Peterburg, 1999. 376 s. S.91. [rus]. 11. Aron R. Demokratiya i totalitarizm. Moskva: Tekst, 1993. 303 s. S.25. [rus]. 12. Karl T.L., Shmitter F. Shcho è demokratiya? S. 122. [ukr]. 13. Shedlër A. Shcho yavlyae soboyu demokraticzna konsolidatsiya? URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20001003_schedler (data zvernennya: 14.01.2021). [ukr]. 14. Robert Dahl (1971) Polyarchy: Participation and Opposition. New Haven: Yale University Press. 143 p. P.143. 15. Dal' R. Poliarkhiya plyuralizm i prostir. URL: <http://www.irs.ru/~alshev/dahl.htm> (data zvernennya: 14.012021). [ukr]. 16. Smorgunov L.V. Sravnitel'naya politologiya. S. 46. [rus]. 17. Pshhevorskiy A. Demokratiya i rynok. Politicheskije i ekonomicheskije reformy v Vostochnoy Yevrope i Latinskoy Amerike / per. s angl. Moskva: ROSSPEN, 2000. 320 s. S. 132. [rus]. 18. Daymond L. Global'na perspektiva. URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20000814_di

amond (data zvernennya: 14.01.2021). [rus]. 19. Demokratiya i prava cheloveka: rol' Organizatsii Ob'yedinonnykh Natsiy. Programmnyy dokument, 2013. S.27. URL: http://old.russ.ru/politics/meta/20000814_diamond (data zvernennya: 15.01.2021). [rus].

Skrypniuk Oleksandr. Democracy and the political regime and the role of law in efficient functioning of democratic institutions

The article inquiries into the features of the law impact on the effective functioning of democratic institutions. The essence of democracy as a legal phenomenon and the process of its formation are examined, alongside with the perspectives of current legal institutions. The clause that the key feature of the political regime is how the issues of human and civil rights and freedoms are approached in the state, the level of the people's political involvement in the process of state and legal decision-making, the compatibility of government institutions with the relevant state legal framework, the presence of opposition and the prospects for competitive rivalry of political parties in the process of forming the public authorities. It is concluded that the specificity of democracy lies in the ability of its resources to self-reproduce within the existing system of the state legal institution. Drawing heavily on law abidance and compliance with the order in the state, democracy is well-positioned to implement economic and social reforms without significant material costs. The conclusions reached in the study are based on the standpoint of constitutional scholars who studied traditional and atypical forms of democracy, including the electronic one. The recommendations for improving the feasibility of political and legal system of Ukraine by strengthening the role of e-government are elaborated in the article by way of decentralization, gender equality, access to justice, independence of the media, blockchain technologies for information protection in the information society. The research methodology is based on the general scientific method of scientific cognition. In the process of examining the essence of democracy, its formation and further differentiation, historical and legal, formal and legal, formal and logical methods, the methods of analysis and synthesis were also applied.

Key words: political regime, democracy, institution of democracy, constitutional law, rule of law, legitimacy, human rights, decentralization, blockchain democracy.

DOI: 10.33663/0869-2491-2021-32-219-227

УДК 342.34

М. О. ПУХТИНСЬКИЙ,

кандидат юридичних наук, доцент*

ORCID: 0000-0002-9864-9056

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ
В КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОМУ ДИСКУРСІ**

У статті розглядаються конституційно-правові аспекти реалізації публічної влади, публічного управління в Україні. Вони досліджуються через познання та можливість впровадження в конституційну практику категорій врядування та належного врядування, які є проявом європейського вектору публічного управління, організації публічної влади. Аналізуються сучасні процеси, пов'язані з оновленням конституційно-правового регулювання відносин у сфері публічного владарювання.

Ключові слова: конституція, публічна влада, публічне управління, врядування, належне врядування.

* Pukhtynskiy Mykola, Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Docent